

# Komparativní analýza univerzit třetího věku v České republice

Daniela Drgová

---

Bakalářská práce  
2014



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Fakulta humanitních studií

---

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniela DRGOVÁ**

Osobní číslo: **H10150**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Komparativní analýza univerzit třetího věku v České republice**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických hledisek z oblasti vzdělávání seniorů a univerzit třetího věku.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu v oblasti vzdělání seniorů metodou komparativní analýzy.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

**NOVÁK, Miroslav. Úvod do studia politiky. Praha: Slon, 2011. ISBN 978-807419-052-0.**

**HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.**

**BARTÁK, Jan. Profesní vzdělávání dospělých. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-34-1.**

**BOČKOVÁ, L., Š. HASTRMANOVÁ a E. HAVRDOVÁ. 50+Aktivně: Fakta, inspirace a rady do druhé poloviny života. Praha: Amos, 2011. ISBN 978-80-904453-2-4.**

**DANEK, Ján. Výchova jako súčasť života teória a prax. Trnava: Michal Vaško-Vydavateľstvo, 2007. ISBN 978-80-89220-72-4.**

**MUŽÍK, Jaroslav. Didaktika vzdělávání dospělých. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-220-9.**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Kalenda, Ph.D.**

Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

  
doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.  
děkanka



  
Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.  
ředitel ústavu

## PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby<sup>1)</sup>;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3<sup>2)</sup>;
- podle § 60<sup>3)</sup> odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60<sup>3)</sup> odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 17. 4. 2014

.....  


1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nejprve zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdaním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nenasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uděje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpráve-li autor takového díla udělit svolení bez vázného ádvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybného projevu jeho vln u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

## **ABSTRAKT**

Bakalářská práce se zabývá komparací vybraných faktorů univerzity třetího věku ve Zlínském kraji s ostatními univerzitami v krajích České republiky. Práce je zaměřena především na obory, zájem o studium a pohlaví studujících. Teoretická část popisuje komparativní analýzu, dále možnosti aktivního stárnutí, vzdělání seniorů a historii vzdělávání seniorů. Závěr teoretické části se věnuje univerzitám třetího věku a motivací ke studiu. Na teoretickou část navazuje část praktická. Zde se formou komparativní analýzy zkoumá, jaká specifika vykazují studenti univerzity třetího věku ve Zlínském kraji ve srovnání s ostatními kraji v České republice.

Klíčová slova: komparativní analýza, rozdíly, senioři, změny, kraje, odlišnosti, shody

## **ABSTRACT**

Bachelor thesis is dealing with chosen factors of the university of third age in Zlín region in compare with other universities in the regions of the Czech Republic. Thesis is focused on the subjects, interest of study and gender. Theoretical part describes comparative analysis, possible of active aging, education of retired people and history. Conclusion of the theoretical part is dedicated the universities of third age and motivation to study. The theoretical part is followed by practical part. Comparative analysis analyzes what specifics the students of third age have in Zlín region in compare with other regions in the Czech republic.

Key words: comparative analysis, differences, retired people, changes, regions, mathes

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Janu Kalendovi, Ph.D. za metodické vedení a poskytnutí cenných rad a připomínek.

*„Každý, kdo se přestane učit, je starý, ať je mu 20 nebo 80. Každý, kdo se stále učí, zůstává mladý. Je nejlepší v životě zůstat mladý.“*

*Henry Ford*

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Daniela Drgová

# OBSAH

<b>ÚVOD</b> .....	<b>9</b>
<b>I TEORETICKÁ ČÁST</b> .....	<b>10</b>
<b>1 DEFINICE KOMPARATIVNÍ ANALÝZY</b> .....	<b>11</b>
1.1 PRINCIPY METODOLOGIE SROVNÁVÁNÍ .....	13
1.2 HISTORIE KOMPARATIVNÍ PEDAGOGIKY .....	15
<b>2 EDUKACE SENIORŮ</b> .....	<b>18</b>
2.1 STÁŘÍ, SENIOŘI .....	18
2.2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ .....	19
2.3 DRUHY VZDĚLÁVÁNÍ V POSTPRODUKTIVNÍM VĚKU .....	21
2.4 GERONTOPELAGOGIKA .....	22
2.5 KONCEPT AKTIVNÍHO STÁRNUTÍ.....	23
2.6 HISTORIE VZDĚLÁNÍ SENIORŮ.....	23
2.7 Definice univerzity třetího věku.....	24
2.7.1. Poslání a funkce univerzit třetího věku .....	26
2.7.2. Specifika vzdělávání seniorů.....	26
2.7.3. Proseniorská edukace .....	28
<b>3 UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU</b> .....	<b>29</b>
3.1 Univerzita třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.....	29
<b>II PRAKTICKÁ ČÁST</b> .....	<b>31</b>
<b>4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ</b> .....	<b>32</b>
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM .....	32
4.2 CÍL VÝZKUMU .....	32
4.3 VÝZKUMNÁ METODA .....	32
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR .....	33
4.5 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	34
<b>5 KOMPARACE KRAJŮ Z HLEDISKA STUDIJNÍCH OBORŮ</b> .....	<b>35</b>
<b>6 KOMPARACE KRAJŮ PODLE POHLAVÍ STUDENTŮ</b> .....	<b>43</b>
<b>7 KOMPARACE KRAJŮ PODLE ZÁJMU O STUDIUM</b> .....	<b>45</b>
<b>8 KOMPARACE VĚKU STUDENTŮ - MUŽŮ</b> .....	<b>47</b>
<b>9 KOMPARACE VĚKU STUDENTŮ - ŽEN</b> .....	<b>48</b>
<b>10 KOMPARACE KRAJŮ PODLE ZPŮSOBU FINANCOVÁNÍ</b> .....	<b>49</b>
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>50</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</b> .....	<b>51</b>
<b>INTERNETOVÉ ZDROJE</b> .....	<b>54</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK</b> .....	<b>55</b>
<b>SEZNAM OBRÁZKŮ</b> .....	<b>56</b>
<b>SEZNAM GRAFŮ</b> .....	<b>57</b>
<b>SEZNAM TABULEK</b> .....	<b>58</b>
<b>DOTAZNÍK</b> .....	<b>59</b>



## ÚVOD

Pod jednoduchým termínem studium anebo učení, si asi každý z nás vybaví mladé lidi, žáky, studenty středních a vysokých škol. Student v pokročilém věku se s největší pravděpodobností vybaví pouze menšinou z nás. Přitom tento fenomén je neustále na vzestupu. Důvodů, proč i lidé ve zralejším věku touží studovat, je mnoho. Primární věc je změna prostředí, ve kterém žijeme. Termíny pro zakládání rodin se neustále posouvají, klasický model ochotných prarodičů se pomalu, ale jistě vytrácí. Současní senioři se rádi baví, cestují a v neposlední řadě pracují. Pokud se přeci ocitnou doma bez pracovních povinností, touží po rozšiřování svých obzorů, setkávání se s vrstevníky, prohlubování svých dosavadních poznatků. Přesně tyto požadavky je schopna univerzita třetího věku uspokojit. Nejedná se zde o cestu k vysněnému titulu, ale jde o určitou formu socializace.

Dlouhodobé výzkumy jasně prokazují stoupající tendenci zájmu o studium u posluchačů univerzit třetího věku. Důkaz pro toto tvrzení je i vznik gerontopedagogiky, která se zabývá vzděláním a výchovou seniorů. Toto byl jeden z hlavních impulsů, proč jsem se rozhodla téma mé bakalářské práce zasvětit právě vzdělávání ve věku, kdy to velká část populace považuje za zbytečné. I když tento mýtus se vytrácí, je pořád hodně těch, kterým studium nic neříká. Většinou těm, které studijní múza nepolíbila ani v žákovských letech. Například muž, povoláním horník, nyní čerpá zasloužený důchod – zde nemůžeme čekat zájem o studium. Na druhou stranu žena, která pracovala v oblasti administrativy, bude mít k možnosti využití studia kladný přístup.

V první kapitole se věnuji popisu komparativní analýzy, čili metody, kterou jsem zvolila pro můj výzkum. Rozhodla jsem se porovnat vybrané faktory univerzit třetího věku rozdělených do krajů v České republice. Následně kraje porovnávám. Pokračuji historií komparativní pedagogiky. Zde zachycuji vývoj analýzy.

Druhá kapitola definuje pojem stáří, gerontopedagogiku, věnuje se konceptu aktivního stárnutí. Následuje historie vzdělávání seniorů. Závěr mé teoretické části věnuji motivaci, poslání a funkcí univerzity třetího věku.

Praktická část je tvořena samotným výzkumem. Díky komparativní analýze zde zjišťuji rozdíly mezi kraji v České republice. Zejména pomocí grafů a tabulek komentuji svá zjištění.

## **I. TEORETICKÁ ČÁST**

## 1 DEFINICE KOMPARATIVNÍ ANALÝZY

Komparativní metoda je užívána ke srovnání dvou a více různých jevů, procesů, produktů nebo rozličných dat či záznamů. Jde o to, že autor má za úkol srovnávat a odlišovat jednotlivé charakteristiky zkoumaného jevu. Primárně je užívána v humanitních oborech, kde se vyskytují různé teorie a pro studenty je přínosné srovnávat a přemýšlet nad tím, v čem se mohou lišit. Lze srovnávat jedno téma a na základě něho kritizovat jiné. Nejdříve můžeme poukazovat na společné znaky a i přes ně nakonec dojít k závěru, kde se porovnávané jevy různí.

**Analýza** je obecně metoda, při které postupujeme od složitějšího celku k jednotkám, rozkládáme tedy komplexní jev na jednotlivé prvky. Snažíme se tomuto jevu na základě onoho rozložení na více částí porozumět ve větší hloubce (Wagner, 2009, s. 208). Analýzu lze považovat za uspořádání získaných jednotlivých dat, které navazujeme do vztahu k otázkám, které hodláme zodpovědět (Vymětal, 2004, s. 142).

**Komparativní pedagogika** je jednou z cest, jak dosáhnout změn a zlepšení ve školství. Je sledováním jiných výchovných modelů a jejich srovnávání. Druhým zdrojem informací je výzkum pedagogické praxe v různých typech vzdělávacích a výchovných zařízeních. Úkolem tohoto výzkumu je získat, analyzovat a vyhodnocovat tyto jevy a tvořit z nich obecné závěry (Jůva, 1977, s. 19).

Komparativní pedagogika je nepochybně definována jako vědecká disciplína. „Vědecká disciplína zabývající se popisem, srovnáváním a hodnocením vzdělávacích systémů v různých zemích. Zkoumá jejich strukturu (zejména členění školství na různé druhy škol), jejich fungování, pojetí a obsahy vzdělávání, dosahované vzdělávací výsledky, styly výuky, kulturní, ekonomické a historické faktory podmiňující vzdělávací systémy. Podle mezinárodně sdíleného pojetí je posláním srovnávací pedagogiky objevování, vysvětlování a šíření poznatků o vývoji a inovacích vzdělávacích systémů a podpora využívání těchto poznatků při plánování rozvoje vzdělávacích systémů. Vzhledem k významnosti, kterou dnes vzdělání má pro rozvoj ekonomiky, vědy a jiných složek společnosti, se srovnávací výzkumy vzdělání provádějí ve světě se značnou intenzitou a jsou podporovány ze strany UNESCO, OECD, Evropské unie a jiných mezinárodních organizací.“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 239).

Podle Vališové je komparativní pedagogika poměrně samostatným oborem, který se orientuje na analýzu výchovných a vzdělávacích systémů v mnoha zemích a snaží se o popsání obecných rysů a tendencí vyučování a výchovy v současném světě (Kasíková, Vališová, 2011, s. 61). Z toho tvrzení jasně vyplývá, že se komparativní pedagogika nevyužívá jen v České republice, ale i v jiných, stejně vyspělých státech.

Srovnávací pedagogiku lze také charakterizovat jako jednu z pedagogických věd, která je multidisciplinární, která ze synchronního a diachronního pohledu zkoumá pedagogické jevy v jejich širokých souvislostech kulturních, politických i ekonomických a porovnává jejich shody a rozdíly ve dvou nebo více zemích světa, oblastech nebo dokonce kontinentech (Váňová, 2003, s. 6).

Podle Čablové (2011, s. 24) je „Metodologie v pedagogice zaměřena na systém kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod, kterými lze zkoumat pedagogické jevy a procesy, komparativní pedagogika se zaměřuje na analýzu a srovnání výchovných a vzdělávacích systémů, porovnává jejich pedagogické koncepce a teorie.“

Daniels uvádí ve své knize tvrzení, že Anglie je jedinou zemí, kde byla komparativní pedagogika dlouhou dobu zanedbávána. Podle něho je to z toho důvodu, že komparativní pedagogika potřebuje dostatečné hluboké znalosti, co se týká nejen vzdělání, ale také kultury, systémů a politiky. Těžko lze studovat pouze zákony nebo literaturu, pokud nebudeme chápat souvislosti mezi kulturou dané země a jejími odlišnostmi. Vnímá pedagogiku jako samostatný obor zahrnující teorii, výzkum i praxi. Úkolem komparativní pedagogiky je, aby zahrnovala všechny tyto jednotlivé části, ale její výzvou je, aby z těchto částí vyšlo něco hodnotnějšího než jen jejich součet (Daniels, Porter, 2009, s. 10–11).

Váňová (2003, s. 6) uvádí tyto oblasti bádání srovnávací pedagogiky do následujících hledisek:

- srovnávací pedagogika v jejím užším smyslu – řeší hlavně metodologii
- vzdělávání v cizině – analýza pedagogických jevů v jedné nebo více zemích
- pedagogika rozvojových zemí – problematika vzdělávání ve třetím světě
- internacionální pedagogika – aplikovaná oblast srovnávací pedagogiky

- multikulturní či interkulturní výchova – cílem je vést k respektování národních a jiných etnik.

**Komparativní andragogika** se zabývá také srovnáváním, popisem a hodnocením vzdělávacích systémů jak v České republice, tak v zahraničí, což vede ke zlepšování domácího systému. Ve světě je tento předmět velmi rozvinutý a dokonce existuje jako samostatný učební obor. Důležité postavení zaujímá Mezinárodní společnost pro komparativní pedagogiku (International Society for Comparative Adult Education – ISCAE), která zajišťuje mezinárodní konference. Bohužel u nás tento obor tolik rozšířený není. Neexistují teoretické ani metodologické rámce, podle kterých se daly tvořit výzkumy (Průcha, Veteška, 2012, s. 239).

Andragogika je charakteristická interdisciplinárním přístupem. Často se prolíná s jinými obory, například s pedagogikou, psychologií, sociologií. Obsahuje nejen teoretické disciplíny, ale i komparativní zřetele a praktické disciplíny, jako je náplň volného času a vzdělávání seniorů (Kolář, 2012, s.15).

## 1.1 Principy metodologie srovnávání

Pedagogika jako věda má za úkol jednotlivé jevy popsat, klasifikovat do různých kategorií, dále je srovnává, vyhodnocuje a zobecňuje. Běžně se používá klasifikace ISCED (International Standard Classification of Education) – Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání. Tato klasifikace byla sestavena a uveřejněna institucí UNESCO v roce 1976, aby mohla být používána jako „nástroj vhodný pro shromažďování, zpracování a zpřístupňování vzdělávacích statistik jak v jednotlivých zemích, tak v mezinárodním měřítku.“ Tato klasifikace se neustále aktualizuje, původně šlo o pětimístnou klasifikaci, kdy na prvním místě byla označena úroveň vzdělávání a další místa pak různé obory a programy. Jednotlivé kódy vypadají následovně (první je vždy kód, za ním vysvětlení úrovně vzdělávání):

- 0...preprimární školství (např. mateřská škola)
- 1...primární školství (základní škola – první stupeň, zvláštní školy...)
- 2...nižší sekundární školství, které se dále dělí na:
  - 2A...stupeň, ze kterého lze pokračovat na další vzdělávání (2.stupeň základní školy, nižší ročníky osmiletého gymnázia...)

- 2B...přípravný stupeň pro pracovní trh
- 2C...stupeň mířící na pracovní trh (učební obory vyučované na odborných učilištích...)
- 3...vyšší sekundární školství, které se dělí na:
  - 3A...stupeň, ze kterého lze přejít na vyšší vzdělání (4leté gymnázium...),
  - 3B...stupeň, který je přípravný pro pracovní trh (5-6 ročník 8mi letých oborů konzervatoře...),
  - 3C...stupeň jež směřuje na pracovní trh (střední odborné školy ukončené závěrečnou zkouškou...),
- 4...postsekundární školství, které je však nižší než terciální,
  - 4A...stupeň, ze kterého lze přejít na další vzdělávání (nadstavbové vzdělávání...)
  - 4B...prakticky zaměřené studium
- 5...první stupeň postsekundárního (terciálního) školství
  - 5A...stupeň, ze kterého lze pokračovat na vyšší vzdělávání (bakalářské studium jako předstupeň magisterského studia...)
  - 5B...prakticky zaměřené studium (odborná škola...)
- 6...druhý stupeň terciálního školství (doktorský program...).

[online]

[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/mezinarodni\\_standardni\\_klasifikace\\_vzdelavani\\_isced\\_](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/mezinarodni_standardni_klasifikace_vzdelavani_isced_) [2013-05-28]

Mezi další indikátory školství patří rozdělení podle UNESCO a OECD, kde byly vytvořeny statistické normy pro srovnávání jednotlivých školských systémů, jako například na základě počtu žáků v jednotlivých školských úrovních, počty absolventů, množství výdajů vynaložených na podporu škol, poměr mezi počtem žáků a učitelů, počty negramotných atd. (Váňová, 2009). Mezi mezinárodní asociace zabývající se hodnocením výkonnosti vzdělání patří IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement (Váňová, 2003).

## 1.2 Historie komparativní pedagogiky

Během historie komparativní pedagogika často řešila otázky, které se přímo týkaly společnosti. V roce 1817 **Marc Antoin Jullien de Paris** napsal spis *Narys*, který byl prvním předchůdcem této disciplíny, která v té době sledovala převážně bezprostředně užitečné cíle. Do zahraničí jezdili vědci, aby získávali informace o cizích vzdělávacích systémech, na základě kterých mohli zlepšovat ten vlastní. Na konci 19. století začala vznikat snaha o teoretický rámec tohoto oboru.

V roce 1899-1900 se uskutečnil první kurz komparativní pedagogiky. Začal se objevovat nápad na užší spolupráci mezi zahraničními vzdělávacími institucemi. Jednalo se o instituce jako Ferriérův Mezinárodní úřad škol nebo Binetova Stálá mezinárodní psychologická komise. V období mezi dvěma světovými válkami začali klasici srovnávací pedagogiky, jako byl Isac Leon Kandel, Nicholas Hans nebo Friedrich Schneider, zkoumat systémy národního vzdělávání a jaké principy na ně mají vliv. V roce 1925 vznikl úřad, který velmi ovlivnil další vývoj srovnávací pedagogiky, a to **Mezinárodní úřad pro vzdělávání – BIE**.

Po druhé světové válce dochází k dalšímu posunu v této oblasti. Tehdejší společnost se stává více internacionalizovaná. Významnou měrou se začíná zapojovat UNESCO, OECD a Rada Evropy. S rozpadem panství a vývojem zemí třetího světa se obrací pozornost komparativní pedagogiky na jednotlivé školské systémy v těchto zemích, protože je tam výrazná potřeba je začít budovat.

Komparatisté se sdružují do různých spolků a skupin, tato disciplína se začíná vyučovat na vysokých školách. Počet jejich příznivců prudce stoupá. Vzniká spousta publikací, studií, výzkumů, zpráv, ročenek a podobně. Také se tato disciplína stává součástí kurikula univerzitních učitelů.

V šedesátých letech se tento obor zaměřuje spíše na metodologii a systematizaci získaných poznatků. Vědci v tomto oboru ji považují jako adekvátní náhradu experimentálních výzkumných metod přírodních věd. Do komparativní analýzy se začínají promítat poznatky a prvky i z jiných oborů, jako je například sociologie, ekonomie.

V současné době se provádí největší výzkumy mezinárodní institucí nazývanou **Mezinárodní instituce pro hodnocení výkonnosti vzdělávání – IEA**, která je uvedena

v principech metodologie srovnávání. Z jejich výzkumů vznikla řada zobecnění, které popisují efektivní metody vzdělávání. Tyto výzkumy srovnávají mezinárodní školské systémy, hodnotí, které proměnné na ně působí. Především jsou to faktory ekonomické a pedagogické, dále hodnotí rozdíly mezi žáky, školami a národními vzdělávacími systémy a také mezi průmyslovými a rozvojovými zeměmi. Jejich výsledky také slouží jako zdroj informací pro kvalifikované rozhodování a předlohou pro národní hodnocení.

Studie IEA jsou prvními, které pokrývají značnou část zeměkoule a mají dopad i na politiku. Tyto výzkumy často přináší zjištění, která jsou pro výzkumníky doslova překvapením. Například se jedná o zjištění, že delší školní docházka nevede jednoznačně k lepším výsledkům, nebo že ve většině průmyslových zemí je úroveň výsledků srovnatelná, zatímco úroveň v rozvojových zemích je značně rozdílná. Tyto studie přinášejí jak mnoho poznatků, které lze použít k vytvoření kvalitní metodologie, tak jsou také často kritizovány jednostranně kvantitativní přístupy k těmto výzkumům. Také bývá napadán reprezentativní vzorek a ekvivalence zvolených dotazů v různých jazycích.

V komparativní pedagogice se používá řada rozlišných teorií, k nimž patří například **teorie konvergence**. Zastánci této teorie vycházejí z předpokladu, že sociální, ekonomické nebo například technické imperativy vnucují unifikaci školství v jednotlivých zemích. Tato teorie se uplatňuje především v industriální společnosti, kde se projevuje ona unifikace zaváděním jednotných předmětů, délky studia, vytvářením shodných zkoušek, přijímáním nových předmětů nebo vracením se zpět ke starým (např. občanská výchova). I když je tato teorie významná, existují určité oblasti nebo státy, které jí odporují. Je to například Belgie, v které jednotlivé jazykové komunity dokonce vykazují stále větší rozdíly. Také Švýcarsko je příkladem země, která se liší školskými systémy v jednotlivých kantonech.

Komparativní pedagogika tedy používá různé teorie i z jiných vědních oborů. Je to způsobeno i tím, že v současné době se řada výzkumníků z oborů jako je sociologie, filozofie nebo politologie zaslouhuje o její rozvoj. Tato skutečnost může mít kladný i záporný efekt. Určitě díky ní dochází k obohacení, je však třeba mít na paměti, aby neztrácela původní záměr a cíle komparativní pedagogiky v jejím jádru. Oblast bádání je tedy značná. Nejde pouze o výzkum vzdělávání, ale jedná se o zkoumání jakýchkoliv pedagogických jevů.



Dopad má i na změnu geografického rozsahu. Již se nejedná pouze o mezinárodní srovnávání, čím dál více se obrací pozornost na srovnávání na domácí půdě, tedy na úrovni tzv. **intranacionální**. Také se začínají objevovat výzkumy vedené na **supranacionální** úrovni, to znamená na nadnárodní, celosvětové úrovni. Je to způsobeno vzrůstající globalizací. Příkladem může být Rapport mondial sur l'éducation, který byl v roce 1991 publikován UNESCO.

Existují faktory, které do jisté míry limitují tento obor. Patří mezi ně srovnatelnost pedagogických faktů, lingvistické rozdíly, srovnatelnost matematických údajů a další. U lingvistických problémů docházíme k závěru, že by komparatista měl mluvit jazykem srovnávaných zemí a používat originálních názvů institucí. Pro srovnávání statistických údajů se zavedly Mezinárodní standardy klasifikace vzdělávání – ISCED. UNESCO a OECD vytvořilo „indikátory“, které představují hlavní nosné pilíře pro statistické údaje v komparativní pedagogice.

V sedmdesátých letech dostává tento obor zásah, co se týká jeho důvěryhodnosti. Ropná krize vedla k poklesu ekonomiky a tak se začaly objevovat skeptické názory na propojení vzdělání a ekonomického růstu.

Na konci osmdesátých let však přišla změna ve významu vzdělávání. Zasloužili se o to hlavně nadnárodní organizace jako OECD, které považovali vzdělání jako jeden ze způsobů snížení nezaměstnanosti. Tak se úzké propojení školství a ekonomiky změnilo a ovlivnilo všechny sektory a obnovila se jeho prestiž.

I v devadesátých letech pokračuje tento stav, kdy ve vyspělých zemích je vzdělávání spjata s hospodářským a politickým rozvojem. Nový proud nazývaný „nový humanismus“ klade důraz na všestranné vzdělávání každého jednotlivce. Lidé se kromě různých faktů učí také schopnost učit se po celý život. Tato situace je výborná pro rozvoj komparativní pedagogiky a tento obor je čím dál častěji zařazován do učebních programů univerzit a vzniká mnoho nových výzkumů, které jsou uznávány i na politické scéně (Váňová, 2003, s. 6-12).

## 2 EDUKACE SENIORŮ

V poslední době je téma vzdělávání seniorů čím dál aktuálnější. Dnešní lidé v době důchodu jsou často zdraví a mají chuť se dále vzdělávat a smysluplně využívat svůj čas. Vzhledem k tomu, že neustále přibývá seniorů a lidská populace stárne, je třeba přizpůsobit nabídku kurzů poptávce a zaměřit se právě na tuto oblast. Z tohoto důvodu vznikají nové kurzy a programy, případně celé univerzity třetího věku věnované seniorům.

### 2.1 Stáří, senioři

Na stáří můžeme nahlížet z několika různých pohledů. To sociální se během 20. století proměňuje. Zvyšuje se délka života, ale také jeho kvalita. Senioři se stávají novým subjektem utváření dlouhodobé společnosti (Sak, Kolesárová, 2012, s. 10). Dětství a stáří jsou období od sebe nejvíce vzdálené, přesto toho mají nejvíce společného. Obě tyto fáze hraničí s nebytím, dítě se narodí odnikud a senior odchází do tohoto stavu. Dítě během života na síle a schopnostech získává, senior ztrácí. Senioři se často na sklonku svého života vrací vzpomínkami do dětství, hodnotí a porovnávají, zda se naplnila jejich očekávání, která měli jako děti (Sak, Kolesárová, 2012 s. 13). „Podle toho, jaké vytváří společnost podmínky pro rozvoj mysli a vědomí člověka, lze hodnotit kvalitu společnosti. Hodnotu každé společnosti určuje dosažená úroveň mysli a vědomí člověka.“(Sak, Kolesárová, 2012, s. 17).

#### **Život člověka lze rozdělit do následujících fází:**

- první fáze života: od narození do dosažení dospělosti (0-30 let)
- druhá fáze života: doba dospělosti (30-65 let)
- třetí fáze: doba důchodu (65-85 let)
- čtvrtá fáze: příprava na odchod (85 a více let).

#### **Psychologie stárnutí:**

Stejně jako na biologické rovině, dochází ke změnám i z psychologického hlediska. Mezi ty nejvýznamnější patří následující:

- **Mění se identita:** identita znamená naše osobnost, to kým jsme, za koho nás ostatní považují. Vzhledem k sociálním změnám a opuštěním práce dochází ke změně statusu člověka. V práci je člověk například vedoucím oddělení, po odchodu je dů-

chodce. Tento výraz u nás nezní zrovna vesele, málokdo si představí aktivního člověka plného elánů a plánů do budoucna.

- **Mění se společnost, ve které se pohybujeme:** místo kolektivu v práci, se kterým jsme byli nuceni trávit velkou část dne, a někteří kolegové se stali našimi přáteli, si začneme všimnout i lidí kolem našeho bydliště, které jsme dříve přehlíželi. Některé vztahy se tedy rozvolňují a některé naopak vznikají.
- **Mění se zaměření našich zájmů:** zájem o vynikání v pracovní činnosti, každodenní stres a nedostatek času se mění na svobodu a časovou nenáročnost. Máme dostatek času a nemusíme nikam spěchat. Můžeme si užívat rozličných činností, na které jsme dříve neměli chuť nebo čas.
- **Mění se náš postoj k tomu, co bylo, je a bude:** V důchodu lidé žijí spíše v přítomnosti, nemusí dodržovat uzávěrky, termíny, nikdo jim neplánuje budoucnost. Někteří si teprve v tomto období začnou všimnout určitých detailů života, které jim dříve přišly samozřejmé, a dělali je automaticky.
- **Mění se očekávání od života:** Dochází k bilancování života. Už se nám zdají úsměvné naše plány, které jsme měli jako mladí. Otázka „co od života chci?“ se mění na „co ode mě chce ještě život?“ (Křivohlavý, 2011, s. 20-26)

## 2.2 Vzdělávání seniorů

Vzdělávání seniorů lze vymezit jako samostatnou oblast edukace dospělých, která má společné znaky se zájmovým vzděláváním. Odlišuje se výhradním zaměřením na osoby v postproduktivním věku. Charakterizovat tento typ vzdělání pouze zájmově je chybné. Vlivem měnící se demografické situace roste význam vzdělávání starších osob. Hlavním faktorem pro toto tvrzení, je úbytek ekonomicky aktivních osob a stárnutí populace. Do budoucna bude pro společnost významná integrace seniorů do pracovní sféry. Z toho plyne důležitost aktualizace odborných znalostí i v pozdním věku (Šerák, 2009, s. 183). V evropské společnosti je téma celoživotního vzdělávání stále důležitějším námětem k diskusi. Lidem jsou poskytovány větší možnosti ve výběru profesních činností. Rozšiřování vzdělanostního portfolia není prioritou jen mladých lidí (Hladílek, 2009, s. 139). Každá nově nabytá informace či znalost je jen ke prospěchu každého jedince. Pomáhá předcházet nastrohám, kterým jsou senioři vystavováni. V denním i odborném tisku se lze dočíst o celospolečenských problémech týkajících se starších lidí. Útoky formou podvodných prodejů

či nezvaná návštěva podvodného opraváře. Těmto útokům lze mimo jiné předcházet formou medializace případů, ale také edukačnímu procesu.

Z hlediska vývojové teorie (E. Erikson) se vychází z předpokladu, že aby člověk žil spokojeně v určité fázi života, musí správně zvládnout předchozí fáze a jejich specifické úkoly, které je charakterizují. Tyto úkoly jsou podmíněny:

- biologicky
- fyziologicky
- společenskými nároky a očekáváními
- potřebami individua, jeho specifickými zálibami a představami o naplnění volného času

Čím lépe zvládne člověk určitou fázi života, tím lépe potom zvládá další fáze. Pokud žil člověk aktivně v průběhu života, bude se později lépe vyrovnávat s nároky pozdějšího života. Mezi nové náročné situace v průběhu života patří přechod do důchodu, ztráta blízkých osob, vlastní omezení a snaha najít nový smysl života, péče o nemocné blízké, apod.

Výzkumy ukazují, že v pozdějším věku se člověk málokdy učí novým dovednostem, spíše je nakloněn rozvíjení již známých dovedností, které sice nebyly používány, ale lze je obnovit. Starší lidé jsou zkušenější a mají za sebou řešení obtížných životních situací, zklamání, mají tedy jiné kompetence než mladí lidé, ale díky dlouho nepoužívaným neuronovým drahám či paměti, mají zase problémy v této oblasti. Senioři mohou často svými zkušenostmi působit přirozeně jako autorita ve společenském či komunitním styku, jako experti či odborníci na určitou oblast.

Motivace k dalšímu učení je často podmíněna předchozím studiem. Ale nejde jen o studium a jeho oblast, také je důležitá účast na společenském životě, kulturním životě, politické angažovanosti, snaze zlepšit situaci v komunitě nebo prosadit zájmy seniorů... Vzdělávání může být také koníčkem, cílem samo o sobě. Motiv bývá často touha po společenských kontaktech, snaha najít smysl života, snaha zvládat psychické, fyzické a sociální změny způsobené věkem, udržování svých sil, snaha o odstranění bariér či kompenzace deficitů.

Velkým plusem v tomto vzdělávání je, že na rozdíl od povinné školní docházky je vzdělávání seniorů skutečně dobrovolné. Z tohoto důvodu je tato skupina poměrně malá.

Většina seniorů se učí od svých přátel nebo pomocí médií. Je důležité, aby byla odpovídající nabídka pro poptávku. Není tedy důležité, aby se vzdělával každý, co je důležité je, aby se mohl vzdělávat každý, kdo chce (Beneš, 2008, s. 89-90).

### 2.3 Druhy vzdělávání v postproduktivním věku

Organizace pro vzdělávací spolky, nadace a instituce se jmenuje Svaz důchodců ČR.

**1. Univerzity třetího věku** – nejnámější, určeny pro seniory s maturitou. Současně studuje na U3V 10 tisíc seniorů. Hlavním negativem je malá dostupnost z malých obcí a podmínka maturitní zkoušky.

**2. Akademie třetího věku** – první akademie třetího věku byla otevřena v Přerově v roce 1983. Není upravena legislativním předpisem. Vznikají v místech, kde je nízká nabídka ze strany vysokých škol. Organizaci zajišťují instituce, např. muzea, kulturní domy, Červený kříž, Český rozhlas... Charakteristická je nízká náročnost. Po ukončení A3V získává posluchač potvrzení o absolvování kurzu.

**3. Kluby seniorů, kluby aktivního stáří, kluby důchodců** – charakteristickými prvky jsou neformální vztahy a dlouhodobější účast. Zřizovateli jsou domovy důchodců, Svaz důchodců, orgány místní správy. Mezi nejčastější aktivity patří kulturní akce, exkurze, výlety apod.

**4. Univerzity volného času** – první byla založena v rámci Evropského roku seniorů v Praze v roce 1993. UVČ neklade věkové limity, proto jsou mezi účastníky nejen senioři, ale také matky na mateřské dovolené a studenti. Neabsolvují se přijímací zkoušky. Provoz je hrazen z kurzovního a z městského rozpočtu. UVČ nevystavuje žádné potvrzení o absolvování (Šerák, 2009, s.196-201).

Senioři se nemusí vzdělávat pouze formou organizací a institucí. Sebevzdělávání je také nesmírně důležité. Čtení knih, denního tisku, luštění křížovek, sledování televizních novin, dokumentárních pořadů – toto jsou činnosti, kterými se také udržují v aktuálním dění. Díky takovému přístupu si neustále rozšiřují své obzory a tím se udržují ve vitalitě. Podle Šindlerové (2005) nemusí být učení vždy záměrné. Do učebního procesu lze vstoupit i neuvědoměle, pasivně.

## 2.4 Gerontopedagogika

V 50. letech vznikla nová disciplína, která se nazývala gerontopedagogika. Byla součástí andragogiky, vědy zabývající se vzděláváním dospělých. Gerontopedagogika se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů tak, aby byli ve svém stáří důstojní, měli úctu k vlastnímu bytí a převzali zodpovědnost za svůj život. V užším slova smyslu lze gerontopedagogiku definovat jako disciplínu zabývající se vzděláním a výchovou seniorů.

Livečka (Mühlpachr, 2004, In: Klevetová, Dlabalová, s. 52-53) rozdělil vzdělání v pozdním věku na následující oblasti:

- 1) **preventivní** – v průběhu života má člověk dbát o svou psychickou a fyzickou stránku, aby se tak vyhnul pozdějším chronickým onemocněním a podobně
- 2) **rehabilitační** – snažit se celý život o posilování svých psychických i fyzických schopností
- 3) **posilovací** – snažit se věnovat koníčkům, aktivně přistupovat k životu, naučit se znát své potřeby a snažit se je naplňovat, nebát se požádat o pomoc druhé
- 4) **anticipační** – být schopen se připravit na budoucí změny, najít si nový životní styl.

Období seniorské se u nás také rozvíjí, a v současné době má následující etapy:

- 1) **všeobecné seniorské vzdělávání** – jedná se o kurzy, které jsou obecně zaměřené, například na výpočetní techniku nebo jazyky, cílem je nejen naučit se danou dovednost, ale také rozšířit svůj sociální kontakt
- 2) **inovace odborných znalostí a dovedností** – jedná se o kurzy rozvíjející nebo zaměřené na udržení kvalifikace. Cílem je udržet seniory co nejdéle soběstačné a aktivně zapojené do života společnosti, což je přínosem i pro následující generace. V dnešní době je nutné se neustále učit novým postupům a technologiím, abychom byli stále schopni držet krok s dobou.

Toto vzdělání se u nás začalo organizovat nejdříve jako součást klubu seniorů a v jiných kulturních zařízeních. První přednáškové bloky pro seniory se nazývaly akademie třetího věku.

## 2.5 Koncept aktivního stárnutí

Koncept aktivního stárnutí byl přijat Světovou zdravotnickou organizací v 90. letech. Tento pojem nepopisuje pouze zdraví seniorů, ale zahrnuje také jejich samostatnost, schopnost a chuť účastnit se společenského života, důstojné žití a seberealizaci. V tomto pojmu je také zahrnuta občanská zodpovědnost, účast na veřejných rozhodováních, rovnost příležitostí a další (WHO, In: Dvořáčková, 2012, s. 29).

Prostředí „přátelské“ k seniorům by jim mělo vycházet vstříc, hlavně co se týká jejich disabilit. Mezi opatření usnadňující pohyb a život seniorům patří následující:

- vytvoření bezbariérových pracovních míst
- zkrácené úvazky
- časovou flexibilitu práce
- upravené pracovní prostředí
- bezpečné ulice a chodníky (v zimě)
- dostupné veřejné toalety
- dostatečné dopravní značení
- delší přechodnou dobu na přechodu
- pohybové programy upravené pro seniory
- celoživotní vzdělávací programy
- kompenzační pomůcky
- rehabilitační programy
- a bezbariérové vstupy do zdravotnických zařízení (Holmerová, Dvořáčková, 2006, s. 29).

## 2.6 Historie vzdělání seniorů

20. století je v rozvojových zemích charakteristické zvyšujícím se počtem seniorů, kteří vedou plnohodnotný a aktivní život i v tomto věku. Na tento popud vznikla v roce 1973 první univerzita třetího věku v Toulous ve Francii na Univerzitě sociálních věd. Tento typ studia byl založen profesorem práva a ekonomických věd Pierrem Vellasem. Ten kladl důraz na využití potencialu u člověka v období třetího věku života. Vzdělání chápal jako jednu z možností, jak tuto dobu kvalitně využít. Jeho idea U3V měla ihned od

počátku svého fungování obrovský ohlas. Začala se rychle šířit i do ostatních evropských zemí, následně i mimo Evropu. Ve Velké Británii jsou U3V nezávislé na standardních univerzitách i na orgánech státní sféry – jedná se o britský model. Francie je typická svým propojením s renomovanými univerzitami – tzv. francouzský model. V České republice dáváme přednost francouzskému modelu (Adamec, Kryštof, 2011, s. 12-15).

Počátek českých univerzit třetího věku se u nás datuje od roku 1986, kdy Univerzita Palackého v Olomouci začala díky iniciativě Červeného kříže organizovat první edukační kurzy pro seniory. V roce 1987 byla založena další U3V v Praze na Fakultě všeobecného lékařství Univerzity Karlovy. Zde byl děkanem odborník oboru gerontologie a geriatrie Vladimír Pacovský. V U3V viděl velký potenciál. Hlavním tématem vzdělávání bylo zdraví a jeho prevence (Haškovcová, 2010 s. 129-130).

Asociace univerzit třetího věku (AU3V) byla založena v roce 1993. Fungovala jako zájmová, nevýdělečná organizace. Jejím hlavním úkolem bylo pomáhat k zakládání dalších univerzit na vysokých školách, koordinovat činnost U3V, organizovat semináře za účelem výměny informací, poznatků a zkušeností. Ve stejném roce jako založení AU3V se stala členem AIUTA, v následujícím roce také členem Evropského sdružení starších studentů na univerzitách, kde se podporuje vzdělání seniorů na univerzitní úrovni (Adamec, Kryštof, 2011, s. 23-27).

Rok 2000 znamenal také zásadní přínos pro univerzity třetího věku a vzdělávání starších. Technické univerzity začaly pořádat kurzy výpočetní techniky. S rychlým vývojem dnešní doby je pro seniory obzvláště náročné udržovat krok s mladými lidmi a s moderními přístroji či technologiemi. Nejedná se však pouze o počítače, jde také o obsluhu telefonu, dopravního systému, apod. (Dvořáčková, 2012, s. 31).

## **2.7 Definice univerzity třetího věku**

„Univerzita třetího věku je specifická forma vzdělávání dospělých, určená pro vzdělávání seniorů. Realizuje se jako cykly přednášek nebo jako ucelené studium (i několika semestrové) v různých oborech humanitních, společenských i přírodních. Vyučují vysokoškolští a jiní odborníci. Neposkytuje akademické tituly, vzdělání je zde hlavně prostředkem aktivního naplnění života.“ (Průcha, 2001, s. 265)



Vzdělávání pro seniory a různé programy nebo univerzity k tomu určené vychází ze specifických požadavků a podmínek jednotlivých regionů a krajín. V rámci Evropy rozlišujeme několik typů programů a projektů. Oblíbené jsou sezónní kurzy zaměřené na sociální a zdravotní stránku, pomoc nemocným a příprava na stáří a zdravé stárnutí. Rozšířené jsou také poznávací zájezdy zaměřené na poznávání historie a kultury různých zemí. U nás, stejně jako na Slovensku, vznikají univerzity třetího věku, akademie třetího věku, přednáškové cykly v rámci klubů důchodců a další odborné střetávání v rámci seniorských center.

Lidé účastníci se univerzit třetího věku a jejich programů snižují nebezpečí psychosociálních hrozeb. Univerzita dává seniorům možnost seberealizace a nového životního naplnění, vede je k aktivizaci tvůrčích schopností a zároveň posiluje sociální vazby a podporuje integraci starších jedinců do společnosti. Univerzity třetího věku představují progresivní formu celoživotního vzdělávání, které je speciálně orientované na starší lidi.

Zakladatel univerzit třetího věku P. Vellas viděl jejich úlohu především v následujícím:

- pokračování vzdělávání seniorů, zlepšování jejich zdraví, jde tedy také o osvětu a vzdělávání všech starších lidí
- průběžná výchova a vzdělávání lidí pracujících se seniory, ať už ve zdravotnických centrech nebo v sociálních službách
- výzkumy zdravotní, hospodářské, právní, psychologické a sociální problematiky seniorů.

**Jednoznačné klady univerzity třetího věku lze spatřovat v následujících bodech:**

- zpomalují stárnutí
- rozšiřují obzor, snižují rozdíly mezi generacemi
- brzdí konzervatismus a dogmatismus
- zlepšují mezilidské vztahy
- udržují tělesné zdraví (frekventanti méně navštěvují lékaře)
- zvyšují hodnotu vzdělávání (jsou motivací pro následující generaci)
- můžou se stát zdrojem životní síly pro starší lidi, zvyšují jejich sebevědomí, upevňují pocit jistoty a udržují pozitivní emoce ve vztahu k okolí i k sobě.

### 2.7.1. Poslání a funkce univerzit třetího věku

#### Poslání univerzit třetího věku má poměrně široký záběr:

- vytvářet zájmové programy pro seniory
- zabezpečovat právo starších lidí na vzdělávání
- získávat co největší počet zájemců z řad seniorů
- vytvářet nový plnohodnotný program seniorů
- pomáhat při přechodu do důchodu a přispívat k integraci do společnosti
- rozšiřovat vědomosti, objasňovat neznámé skutečnosti a zkvalitňovat kognitivní funkce starších lidí
- přispívat ke zlepšování psychofyzické kondice a napomáhat zpomalování stárnutí
- podílet se na péči o generaci starších, která si za svou celoživotní práci zaslouží pozornost
- brzdit konzervatismus a dogmatismus
- přispívat k zlepšování mezilidských vztahů a pěstovat pozitivní sebehodnocení.

#### Funkce univerzit třetího věku:

- společenská – přínos pro společnost
- vzdělávací – předávání znalostí a dovedností
- zdravotní – zlepšování zdravotního stavu
- ekonomická – delší aktivní přístup
- psychologická – zlepšení psychického stavu
- výzkumná – výzkumy ohledně vzdělávání seniorů
- pracovní – vhodné vyplnění volného času
- filozofická – nové pohledy na svět a okolní dění (volný překlad), (Hrapková, online [http://www.cdruk.sk/blade/?c=959&studium\\_na\\_utv\\_podpora\\_kvality\\_zivota](http://www.cdruk.sk/blade/?c=959&studium_na_utv_podpora_kvality_zivota), 2013).

### 2.7.2. Specifika vzdělávání seniorů

Proces učení je naprosto odlišný v mladém věku a ve stáří. V průběhu edukačního procesu seniorů je nutno respektovat řadu specifík. Senioři mají tendence chápat nově přichozí informace z hlediska svých životních zkušeností. Často také narážíme na stereotypy,

které odmítají změnit. Komplikace mohou nastat při snaze zapojení do moderního současného stylu života. Při edukaci seniorů je důležitá pochvala a rovněž dravá soutěživost. Nevhodné je znevažování těch, kteří zaostávají za ostatními. Výuku se doporučuje rozdělit do více bloků a neplánovat ve večerních hodinách (Klvetová, Dlabalová, 2008, s. 54).

Klvetová a Dlabalová (2008, s. 55) informují o zásadách vzdělávání seniorů:

- starší jedinec potřebuje k pochopení nové látky své vlastní tempo
- senior vyžaduje k dispozici přehledné, jasné a názorné informace, nejlépe písemnou formou
- nově přichozí informace je nutné dělit do několika částí, přemíru informací nezvládá senior zpracovávat
- při edukačním procesu je potřeba zjistit silné stránky skupiny a schopnosti, těžit z nich a opírat se o ně
- důležité je vyjadřovat se srozumitelně, jasně a pomalu, obracet se na posluchače, zda prezentované látce rozumí
- při používání nových pomůcek je nezbytné nové systémy opakovat, klást důraz na to, aby si je senior osobně vyzkoušel
- nedoporučuje se zatěžovat seniory několika úkoly najednou
- při zvolení správného přístupu je schopen senior objevit nové schopnosti a sám dojde k závěru, že nikdy není pozdě na sobě pracovat a chtít něco dokázat
- nemůžeme vyžadovat učení nazpaměť, obsah přednášky je nutné vícekrát opakovat a tím uložit do dlouhodobé paměti
- nesmíme zapomínat na ocenění a pochvalu, každý pozitivní pocit úspěchu je spouštěcím motorem pro motivaci a zvládnutí dalších úkolů
- senior vždy potřebuje znát důvod proč studuje – proč něco dělá a k čemu to vede.

V neposlední řadě nesmíme zapomínat na logické uspořádání přednášek, časté opakování, shrnutí základních myšlenek, zainteresování posluchačů, využívání jejich dosavadních zkušeností, zpětnou vazbu a již zmiňované oceňování.

### 2.7.3. Proseniorská edukace

Hlavním cílem proseniorské edukace je vytvářet kladný obraz o seniorech a předcházet šíření negativních stereotypů. V současné době narážíme na nemalé množství mezigeneračních konfliktů. Vícegenerační bydlení je na ústupu. Dříve naprosto standardní model bydlení – rodiče se svými dětmi a prarodiči v jednom domě. Dochází k rozpadu tradiční rodiny. Jako následek těchto změn lze chápat zhoršování vztahů mezi generacemi a nedostatek osobních zkušeností. Model bydlení v mnohagenerační velké rodině má i své kladné stránky – jedinci jsou od dětství konfrontováni se stářím jako zcela přirozenou součástí života. Současný silný důraz na výkon a nasazení vede ke zhoršování problémů mezi generacemi. Vzhledem k tomu, že naše populace neustále stárne, měli bychom předsudky o starší generaci raději minimalizovat. Senioři se budou čím dál více aktivně zúčastňovat všech oblastí společenského života. Nemalý význam musíme přikládat také masmédiím, která ve velké míře ovlivňují chování a názory lidí. Stanovené cíle proseniorské edukace je možné dosáhnout prostřednictvím skupinových aktivit, při kterých bude docházet k setkání příslušníků různých věkových skupin. V minulosti k těmto setkáním nemuselo docházet, model tehdejší rodiny zaštiťoval komunikace mezi několika generacemi (Šerák, 2009,191).

### 3 UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU

Univerzity třetího věku se vyvinuly na základě poptávky osob v důchodovém věku. Zájmy seniorů se neustále mění a vyvíjí, proto i univerzity začaly připravovat studijní programy pro tyto osoby. Jedná se zejména o neprofesní vzdělávání v rámci celoživotní edukace. Nově nabyté informace posluchači využívají hlavně pro svou osobní potřebu a rozvíjení své osobnosti. Výsledky studia lze těžko uplatnit na trhu práce, přesto mají kladný vliv na rozvoj seniorů a na zapojení do současné společnosti. Lidé s podobnými zájmy se zde potkávají, rozšiřují své dosavadní znalosti, diskutují, tráví svůj volný čas, předávají si své zkušenosti, navazují nové sociální vazby. Všechny tyto aktivity pomáhají k aktivnímu životu i v seniorském věku. V neposlední řadě jim studium pomáhá se začleněním do současné moderní společnosti. Zde mají možnost seznámit se například s IT technologiemi, učí se zde dovednosti, které nám případnou naprosto běžné. Své poznatky využívají hlavně pro sebe, ale pro jejich začlenění, sebejistotu a předávání zkušeností jiným, je tato forma edukace nesmírně přínosná.

#### 3.1 Univerzita třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně

Na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně byl první ročník studia zahájen v říjnu 2002. 85 posluchačů se zúčastnilo dvou přednáškových cyklů, které byly zaměřeny na společensko-vědní a technicko-ekonomická témata. Zájem o tento druh studia se zvyšoval nejen ve Zlíně, ale i v ostatních městech kraje. Důsledkem zvyšující se poptávky začaly vznikat detašované pracoviště univerzity. Ve spolupráci se Střední průmyslovou školou ve Vsetíně, dále ve spolupráci s Knihovnou Kroměřížska v roce 2006 v Kroměříži a v roce 2010 v Uherském Hradišti. U3V v roce 2004 absolvovalo 351 studentů, v roce 2010 550 studentů a v roce 2011 absolvovalo studijní programy více než 600 seniorů. Nabídka pro studium je široká – 19 oborů. Zájem nepřestával stoupat, toto tvrzení dokazuje 649 posluchačů, evidovaných k 31. 5. 2013. Úspěšné zakončení studia slavnostním ceremoniálem a předání Osvědčení o absolvování U3V získalo 265 z nich. Celkový počet studentů v prvním a druhém ročníku na konci roku 2013 byl 657. V cyklech U3V v rámci nabízených 19 oborů (35 semestrálních kurzů) činil celkový počet 1306 posluchačů (Adamec, Kryštof, 2011, s. 79-81; UTB, 2014).

Studium na U3V ve Zlíně je zahajováno slavnostním imatrikulačním ceremoniálem. Posluchači v průběhu studia neskládají zkoušky, ale na konci semestru vypracovávají seminární práci. Po absolvování dvou let studia obdrží studenti Osvědčení o absolvování studia. V případě zájmu mohou senioři i nadále pokračovat ve studiu prostřednictvím klubu absolventů U3V. Nadále se mohou zúčastňovat vybraných přednášek, nebo exkurzí (Adamec, Kryštof, 2011, s. 80-81, UTB, 2014).

Ke studiu jsou přijati studenti seniorského věku (zájemci nad 50 let) nebo občané s invalidním důchodem. Účastnický poplatek je rozdílný podle vybraných cyklů. Na jeden akademický rok se pohybuje od 900 do 1800 Kč. Uhrazený poplatek je podmínkou zápisu (UTB, 2014).

Dvouletý studijní program má během prvního ročníku stejný cyklus přednášek pro všechny účastníky. V následujícím roce navazují specializované cykly na oblast studia různých fakult univerzity. Na konci prvního ročníku si posluchači vybírají z výtvarných, ekonomických nebo společenskovedních oborů. Výuka je obohacena návštěvou výstav, (např. účastníci výtvarného kurzu pořádají výstavy své tvorby), odbornými exkurzemi nebo návštěvou koncertů. Specifický režim má obor Počítače v praxi, dvouhodinová výuka probíhá jednou za dva týdny (UTB, 2014).

Studium je organizované prostřednictvím rektorátu UTB. Přednáškové cykly jsou koncipovány na základě akademických pracovníků UTB, návrhů řídicího orgánu U3V (Rada U3V) a požadavků posluchačů (Adamec, Kryštof, 2011, s. 79-80). Absolventi se vrací ke studiu i po dvou letech. U3V reaguje na poptávku, inovuje a rozšiřuje nabízené obory (UTB, 2014).

Hlavním cílem UTB je propagovat vzdělanost v kraji. Toto tvrzení platí pro občany bez ohledu na věk či postavení ve společnosti. Tímto tvrzením se přibližujeme k ideje významného podnikatele Tomáše Bati, který je zvěčněn ve jménu zlínské univerzity (Adamec, Kryštof, 2011, s. 81).

## **II. PRAKTICKÁ ČÁST**

## 4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

. Kraje se od sebe strukturou i nabídkou kurzů velmi liší, proto byl sběr dat pro můj výzkum velmi komplikovaný. Pro ověření zjištěných dat, jsem využívala následující prostředky:

- dotazník
- telefonní kontakt
- internetové vyhledávání
- osobní kontakt
- studium odborné literatury.

Při formě tohoto zjišťování jsem narážela na markantní rozdíly. Příjemné půlhodinové telefonáty na univerzitě jedné, stírálo odmítnutí z nedostatku času na univerzitě druhé. Toto je důvod, proč jsem nemohla čerpat jen z jednoho zdroje pro můj výzkum.

### 4.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem je zjištění rozdílu mezi univerzitou třetího věku (dále jen U3V) ve Zlínském kraji s porovnáním s univerzitami v ostatních krajích v České republice. Srovnávacím faktorem je pohlaví studentů, zájem o studium, nabídka studijních oborů a způsob financování studia.

### 4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření je zjistit pozici a kvalitu U3V ve Zlínském kraji se srovnáním s ostatními krají v České republice. Zda Zlínský kraj se zájmem o U3V stagnuje či nikoliv, zda je nabídka studijních oborů adekvátní, zda je Zlínský kraj výjimkou v převaze studujících žen a jakým způsobem kraj U3V financuje.

### 4.3 Výzkumná metoda

Ve svém výzkumu jsem použila metodu komparativní analýzy. Jedná se o vědeckou disciplínu zabývající se popisem, srovnáváním a hodnocením vzdělávacích systémů (Průcha, Veteška, 2012, s. 239).



Vzhledem k mému tématu bakalářské práce je výběr této výzkumné metody nejvhodnější. Tato analýza se využívá často ve vzdělávacích systémech a indikátory pro srovnání mám tři, což je pro komparativní analýzu vhodné.

#### 4.4 Výzkumný soubor

Kraje ČR	Univerzity	
Praha (Středočeský kraj)	Univerzita Karlova Praha	Vysoká škola ekonomická Praha
	České vysoké učení technické v Praze	Česká zemědělská univerzita Praha
	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	
Jihomoravská kraj	Vysoké učení technické v Brně	Mendelova univerzita v Brně
	Masarykova univerzita v Brně	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
Plzeňský kraj	Západočeská univerzita v Plzni	
Jihočeský kraj	Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích	
Olomoucký kraj	Univerzita Palackého Olomouc	
Ústecký kraj	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně	
Moravskoslezský kraj	Technická univerzita Ostrava	
	Slezská univerzita v Opavě	
Liberecký kraj	Technická univerzita Liberec	
Karlovarský kraj	Vysoká škola Karlovy Vary	
Pardubický kraj	Univerzita Pardubice	
Královehradecký kraj	Univerzita Hradec Králové	
Zlínský kraj	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	
Kraj Vysočina	Vysoká škola polytechnická Jihlava	

Výzkumný soubor jsem zpracovala do tabulky. Ke každému kraji náleží určitý počet univerzit, které budu porovnávat.



Obr. 1- Kraje České republiky

Mapu ze zdroje: TOPOGRAF spol, s.r.o. 2006

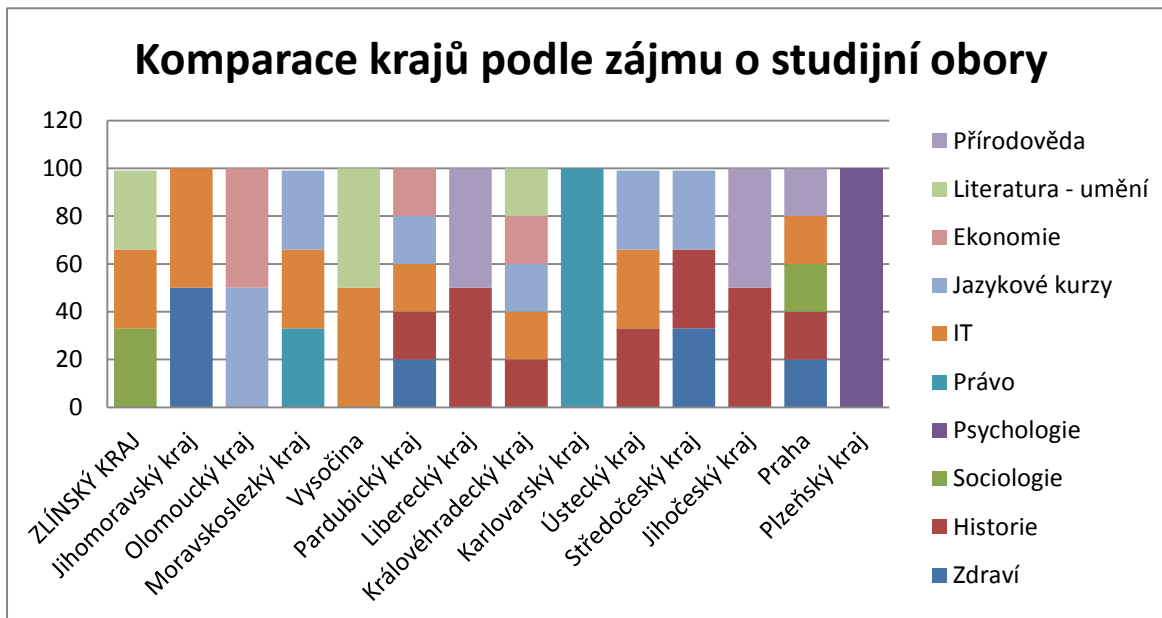
(<http://spravnimapa.topograf.cz/>)

## 4.5 Zpracování dat

Získané data jsem zpracovala do programu Excel a následně do grafů, kde jasně vyplývá rozdíl mezi porovnávanými indikátory. Grafy jsem použila různého typu, pro co nejlepší srovnání. Grafy jsou přehledně popsány komentářem, jaké stanovisko z nich vyplývá.

## 5 KOMPARACE KRAJŮ Z HLEDISKA STUDIJNÍCH OBORŮ

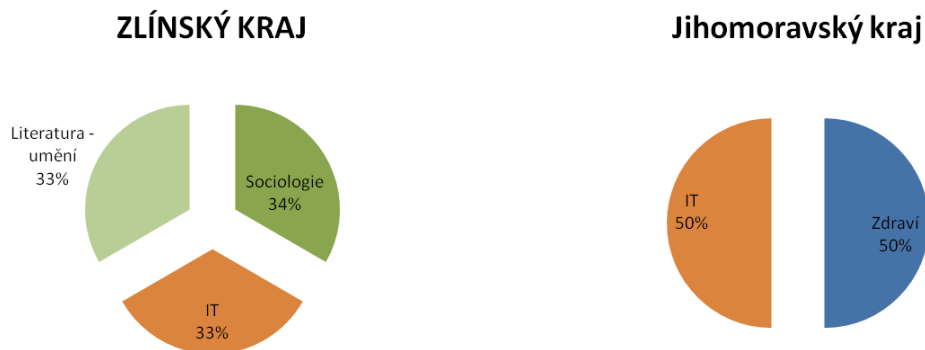
Graf č. 1: Komparace krajů podle zájmů o studijní obory



Mezi nejvíce žádané patří především kurzy zabývající se informačními technologiemi, historií, jazykové kurzy a kurzy o zdraví a životním stylu. Zlínský kraj tuto nabídku částečně uspokojuje. Na grafu jde zřetelně vidět, že U3V ve Zlínském kraji je velmi flexibilní. Pozitivním výsledkem je, že se univerzita nezaměřuje pouze na jeden obor, jak můžeme vidět u Plzeňského kraje či Kraje Vysočiny. IT technologie jednoznačně vedou. Podle mého zkoumání v mém okolí, i při telefonním kontaktu se právě termín „IT“ objevoval nejčastěji. Velmi zajímavým zjištěním bylo, že o IT technologie jeví zájem hlavně ženy, pro srovnání se současnou generací je tento fakt velmi pozitivní.

Dále graficky znázornuji komparaci Zlínského kraje s každým krajem v ČR zvlášť.

Graf č. 2 a 3: Nejžádanější obory ve Zlínském a Jihomoravském kraji



Graf nám ukazuje, že nejžádanější obory ve Zlínském kraji jsou IT, sociologie a literatura, popř. umění. Jihomoravský je zřetelně slabší, nabídku má atraktivní, ale výběr omezený.

Graf č. 2 a 4: Nejžádanější obory ve Zlínském a Olomouckém kraji



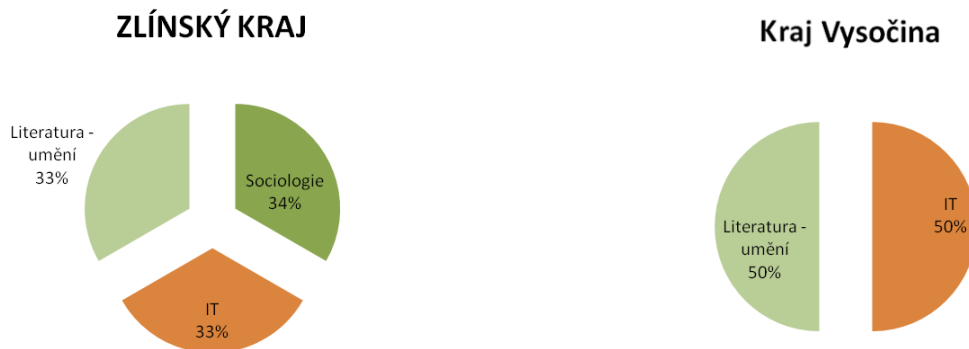
Graf nám ukazuje, že v Olomouckém kraji je největší zájem o ekonomii a jazykové kurzy. Zlínský kraj vychází opět lépe, je schopen nabídnout rozmanitější nabídku struktury kurzů. Pozitivum pro Olomoucký kraj je atraktivita nabízených oborů.

Graf č. 2 a 5: Nejžádanější obory ve Zlínském a Moravskoslezském kraji



Podle grafu č.5 se v Moravskoslezském kraji nejvíce zajímají o IT, jazykové kurzy a kurzy práva. Nabídka kurzů je počtem srovnatelná. Liší se studijními obory. Tyto dva kraje jsou srovnatelné, atraktivita oborů je vyrovnaná.

Graf č. 2 a 6: Nejžádanější obory ve Zlínském kraji a Kraji Vysočina



Graf nám ukazuje, že v Kraji Vysočina je největší zájem o IT a literaturu – umění. Opět zde Zlínský kraj vítězí. Nabízí rozmanitější strukturu nabízených kurzů.

Graf č. 2 a 7: Nejžádanější obory ve Zlínském a Pardubickém kraji



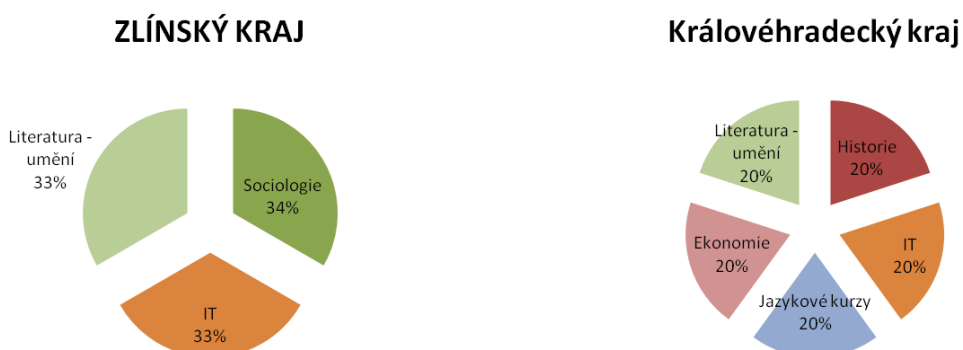
Na grafu vidíme, že v Pardubickém kraji je již zájem pestřejší. Mezi nejžádanější tedy patří kurzy ekonomie, historie, IT, jazykové kurzy a kurzy zdraví. Pardubický kraj je srovnatelná svou nabídkou kurzů s Prahou. Výběr pro studium je velmi rozmanitý. Nabídka je atraktivní a pestrá, což je velmi pozitivní.

Graf č. 2 a 8: Nejžádanější obory ve Zlínském a Libereckém kraji



V Libereckém kraji je zájem především o přírodovědné kurzy a historii. Nabídka poněkud omezená. Zlínský kraj nabízí rozmanitější výběr studijních oborů. Liberecký kraj postrádá zejména IT obory, o které je největší zájem.

Graf č. 2 a 9: Nejžádanější obory ve Zlínském a Královéhradeckém kraji



Graf Královéhradeckého kraje má velmi široké spektrum nabízených oborů ke studiu. Studenti se hlásí nejvíce na kurzy IT, ekonomie, historie, literatury a kurzy jazyků. Zlínský kraj s nabídkou s porovnáním Královéhradeckým krajem poněkud pokulhává.

Graf č. 2 a 10: Nejžádanější obory ve Zlínském a Karlovarském kraji



Jak nám ukazuje graf v Karlovarském kraji, nabídka je pouze pro studium práva. Podle mé komunikace U3V v Karlovarském kraji žádné jiné obory ke studiu nenabízí, ani se v budoucnu nabízet nehodlá. Přístup karlovarské univerzity byl poněkud negativní.

Graf č. 2 a 11: Nejžádanější obory ve Zlínském a Ústeckém kraji



V Ústeckém kraji se podle grafu nejvíce vyučují IT, jazyky a historie. S porovnáním Zlínského kraje působí vyrovnaně. Počet nabízených oborů je totožný. Skladba je rozdílná, ale zájmově vyrovnaná.

Graf č. 2 a 12: Nejžádanější obory ve Zlínském a Středočeském kraji



Počet nabízených oborů je vyrovnaný. Struktura nabídky kurzů je ve Zlínském kraji atraktivnější. Nabízí kurzy s IT, což u Středočeského kraje chybí. Pozitivní je nabídka jazykových kurzů, která není v nabídce zlínského kraje.



Graf č. 2 a 13: Nejžádanější obory ve Zlínském a Jihočeském kraji



Jihočeský kraj s nabídkou oborů není zdaleka tak pestrý jako kraj Zlínský. Historie a přírodověda nejsou nejatraktivnější obory ke studiu. Chybí zde IT obory a jazykové kurzy, které patří mezi nejoblíbenější. Zlínský kraj nabízí kvalitnější výběr oborů pro uchazeče.

Graf č. 2 a 14: Nejžádanější obory ve Zlínském kraji a v Praze



Zde je komparace poněkud zavádějící. Praha jako naše hlavní město má nabídku velmi rozmanitou. Pozitivní je, že Zlín s nabídkou oborů nepokulhá a nabízí i tak zajímavé obory ke studiu.

Graf č. 2 a 15: Nejžádanější obory ve Zlínském a Plzeňském kraji

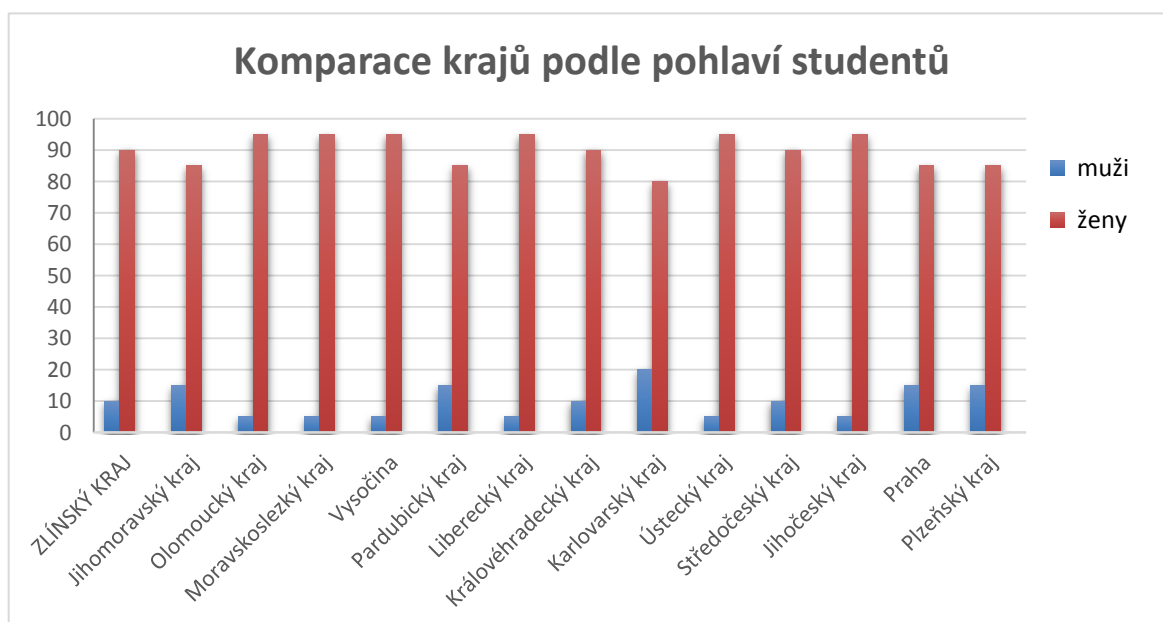


Plzeňský kraj nabízí pouze jednu oblast ke studiu. Z tohoto srovnání jasně vyplývá, že Zlínský kraj nabízí mnohem více oborů ke studiu. Nabídka je atraktivnější a dokáže viditelně lépe reagovat na požadavky seniorů k nabízeným oborům.

## 6 KOMPARACE KRAJŮ PODLE POHLAVÍ STUDENTŮ

Jako další srovnání U3V následuje pohlaví studentů. Přes 90% všech studujících jsou ženy. Muži zaujímají v průměru cca 8% studujících. Dalo by se předpokládat, že nejatraktivnější obory jako je IT zaujmou více mužů. Opak je pravdou. Dle mých zjištění ani tento obor nenaláká ke studiu více mužů. Důvodů pro tak velké procento studujících žen je hned několik. Ženy jsou zkoumavější a dá se předpokládat, že jejich původní zaměstnání nebylo zatíženou fyzickou činností, ale pracovaly více hlavou. Proto je studium láká, rozšíří si obzory a jedná se také o určitou formu relaxace. Při studiu se mohou potkat se svými známými, ale pokud studuje tak malé procento mužů, je daleko menší pravděpodobnost, že se potkají se svými bývalými kolegy či sousedy. Pro většinu mužů, čas strávených studiem není nijak atraktivní. Dávají přednost například sledování sportu. Takové trávení volného času není pro ženy nikterak atraktivní. Obdobných příkladů je mnoho. Zde musíme brát na vědomí průměrné vzdělání studujících a to je středoškolské zakončené maturitní zkouškou.

Graf č. 16: Komparace krajů podle pohlaví studentů



Z grafu jasně vyplývá maximální převaha žen. Zlínský kraj nikterak toto pravidlo neporušuje. Nachází se uprostřed pomyslného žebříčku studujících mužů. Nejméně zástupců mužského pohlaví nalezneme v Olomouckém, Ústeckém a Jihočeském kraji. Tento fak-

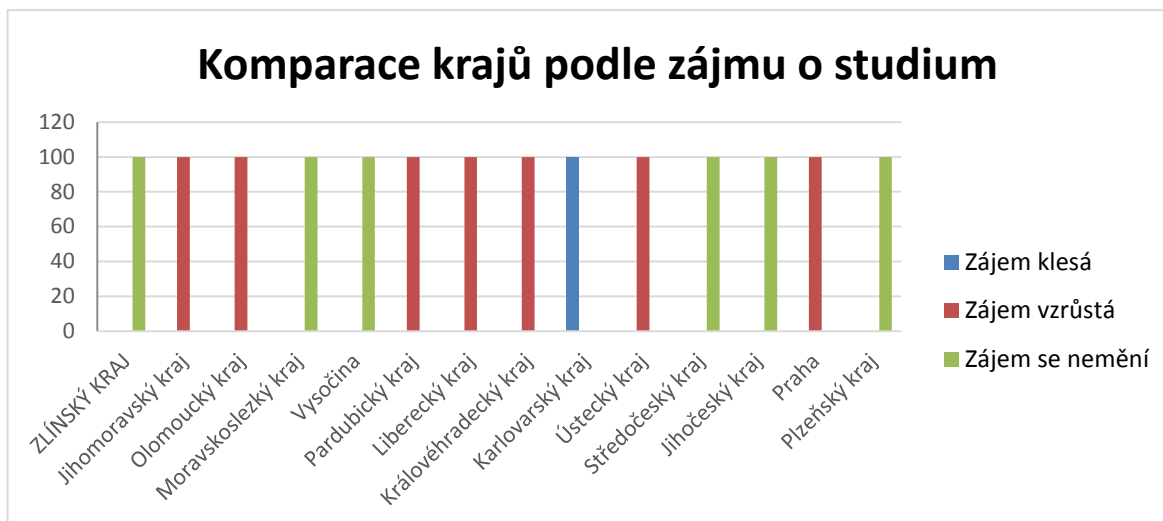
tor nepochybně ovlivňuje nabídka oborů. Naopak nejvíce studujících lze nalézt v Jihomoravském, Karlovarském a Plzeňském kraji. Bez pochyby i tento trend se vyvíjí a bude zajímavé sledovat do budoucna, zda se procento studujících mužů pohne směrem nahoru či dolů.

Při této komparaci je nutné si uvědomit, kolik žen pracuje v oboru pedagogiky, administrativy, zdravotnictví, výzkumu... Podle dostupných informací pracuje v těchto oborech daleko více žen než mužů. Tento faktor markantně ovlivňuje procenta studujících dle pohlaví na univerzitách třetího věku. Výše uvedené pracovní obory nutí k neustálému sebevzdělávání. Je nutné sledovat nové zákony, jezdit na školení, studovat nové směrnice. To vše a mnohem více nutí k neustálému studiu. Vzhledem k tomu, že tyto profese jsou obsazeny z větší části ženami, lze předpokládat i větší účast při studiu na univerzitách třetího věku.

V samotné pedagogice je převaha žen maximální. Stačí nahlédnout do kabinetu základních škol. Bohužel se zde neblaze odráží ekonomické hledisko. Většina zástupců silnějšího pohlaví živí své rodiny, což je jeden z primárních faktorů, který má negativní vliv na počty mužů v pedagogickém oboru.

## 7 KOMPARACE KRAJŮ PODLE ZÁJMU O STUDIUM

Graf č. 17: Komparace krajů podle zájmu o studium



U tohoto hlediska se zaměřuji na stoupající či klesající tendenci zájmu o studium anebo jeho stagnaci.

Pouze u Karlovarského kraje zájem o studium klesá. Toto je jediný kraj na území ČR, který vykazuje snižující se tendenci zájmu o studium. Nepochybně důležitým faktorem pro tento vývoj je nízká atraktivita nabízených oborů ke studiu. Dle mých zjištění nabízí univerzita pouze obor právo. Žádné další obory nejsou k dispozici. Dalším faktorem pro potvrzení tohoto zjištění je velikost města. Dá se předpokládat, že s velikostí města stoupá i zájem o studium.

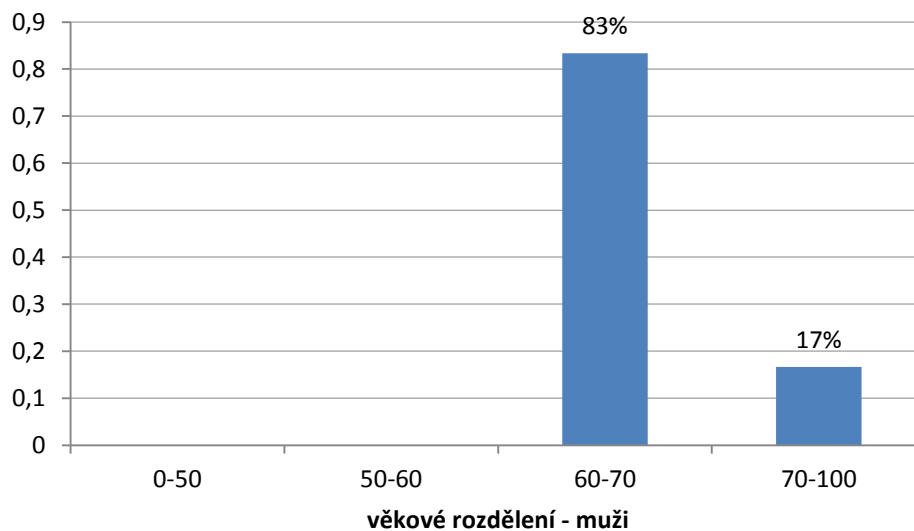
Zlínský kraj se řadí do skupiny stagnujících krajů. Podle mého subjektivního názoru je jedním z hlavních důvodů stagnace zájmu o studium na U3V chybějící tradice. Zlín se bohužel nemůže rovnat s Olomoucí příp. Brnem, kde je studium na univerzitách hluboce zakotveno. Ve Zlíně je historie studia zaměřena spíše technickým směrem. Dnes oblíbené humanitní obory se začaly vyvíjet později.

U šesti krajů se stav nemění, stagnují. Rostoucí tendence byla zaznamenána u sedmi krajů. Toto zjištění jasně prokazuje vliv velkého města na daný kraj. Čím větší město, tím větší možnosti studia. Typickým příkladem je Brno a Olomouc. V těchto městech je zakotvená hluboká tradice univerzit po staletí. Lidé tady obecně berou studium a učení jako součást svých životů a dá se tedy předpokládat zájem o studium i v pokročilém věku. Bohužel tomuto postavení nemůže Zlínský kraj konkurovat.

V nejrůznějších publikacích jsem nacházela informace pouze o nárůstu zájmu o studium na U3V. Mým výzkumem tato tvrzení zpochybňuji. Pouze u 50 % krajů v ČR stoupá zájem o studium. V průběhu mého výzkumu jsem zjistila, že některé univerzity neustále rozšiřují studijní obory, tudíž se zvedá i počet studentů. Pokud by se nové obory nevytvářely, dá se předpokládat, že by vývoj stagnoval i na těchto univerzitách.

## 8 KOMPARACE VĚKU STUDENTŮ - MUŽŮ

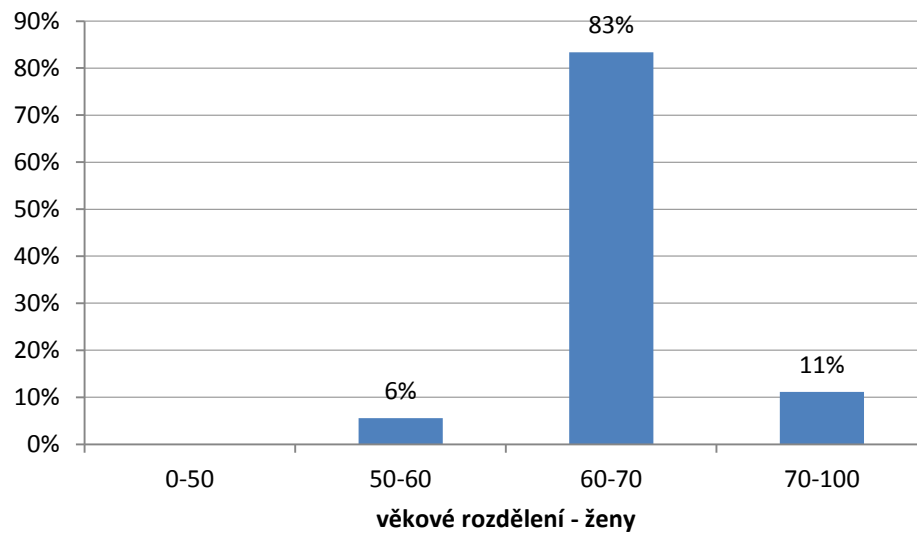
Graf č. 18: Komparace věku studentů - mužů



U tohoto grafu jasně vítězí hodnota mezi 60 – 70 lety. Pouhých 17% studentů je starších 70 let. Před šedesátým rokem života o studium na U3V ze strany mužů je minimální zájem. Na otázku proč tomu tak je, jsem bohužel nezjistila optimální data ke zpracování. Zde se nabízí logickým vysvětlením delší pracovní aktivita a pozdější odchod do penze.

## 9 KOMPARACE VĚKU STUDENTŮ - ŽEN

Graf č. 19: Komparace věku studentů - žen



S porovnáním věkové hranice u mužů je věk žen, kdy nastupují na univerzitu, zastoupen rozmanitěji. 6 % žen začíná studovat o 10 let dříve než muži. Procentuální počet studentek ve věku 60 - 70 let je stejný jako u mužů. Ve skupině 70 - 100 let již studujících žen ubývá.



## 10 KOMPARACE KRAJŮ PODLE ZPŮSOBU FINANCOVÁNÍ

Zjišťování způsobu financování U3V bylo poněkud monotónní. Kurzy jsou dotovány ze státního rozpočtu, respektive stejným způsobem jako fungují státní univerzity. Příspěvek formou zápisného nepokryje náklady provozu. Jediné dvě města nabízí studium soukromého charakteru, a to je Praha a Znojmo.

Tento fakt je dle mého zjišťování jednoznačně podmíněn finanční zátěží. Senioři patří k méně majetné skupině obyvatelstva. Proto zakládat kurzy, kde si budou vše hradit jeho účastníci je nerentabilní. Tuto zjištěnou skutečnost dokazuje i fakt, že pouze dvě města v České republice nabízí studium U3V soukromého charakteru.

## ZÁVĚR

Zpracování tématu bylo nesmírně zajímavé a přínosné. Vzhledem k tomu, že téma mé bakalářské práce je aktuální, jeho zpracování nebylo fádní, ale velmi obohacující a naučné. Z výzkumu vyplynulo hned několik překvapivých údajů o U3V ve Zlínském kraji.

Univerzity třetího věku jsou součástí vzdělávacího systému. Tento fakt vyzdvihuje důležitost komparativní analýzy, která byla v bakalářské práci provedena. Studenti nejsou jen mladí lidé. V současné době potkáváme na školních chodbách i studenty, kteří jsou už prarodiče. Tuto skutečnost dokazuje svými výsledky a analýzami právě tato práce. Zde je jasně vidět, že občané mají zájem rozšiřovat si své obzory i v pokročilejším věku.

Pro mě osobně byla práce s geografickým členěním, komparativní analýzou a univerzitami nesmírně obohacující. Byla jsem upřímně překvapená, kolik nečekaných údajů zkoumání odhalilo. Oslovení zástupci univerzit mi poskytovali požadované informace. Pokud komunikace vážla, nacházela jsem jiné cesty k získání dat. Studenty univerzit třetího věku jsem potkávala vždy dobře naladěné, příjemné a těšící se na nové informace. Každý člověk, který má zájem se rozvíjet a pracovat na sobě je přínosem pro naši společnost. Toto je fakt, který potvrzuje i má osobní zkušenost. Stoupající tendence zájmu o studium v pokročilém věku se jeví jako obrovský přínos pro naši společnost. I když jsem svým výzkumem zjistila narůstající zájem pouze v polovině České republiky, je i tato informace pozitivní. Předávání, prohlubování a získávání nových poznatků, je v neposlední řadě také jev pozitivního charakteru a myšlení.

Se svým výzkumem jsem se snažila zmapovat U3V ve Zlínském kraji v porovnání s ostatními kraji. Komparovala jsem nabídku studijních oborů, pohlaví studentů a zájem o studium. V nabídce studijních oborů U3V ve Zlíně opravdu překvapila. Výběr ke studiu je rozmanitý. Počet žen a mužů se dal předpokládat. Obrovským náskokem jsou studenti – ženy. Toto tvrzení se týká celé České republiky. Posledním srovnávacím prvkem byl zájem o studium, a ten ve Zlínském kraji stagnuje. 50 % krajů v České republice má stoupající tendenci. Zbylá polovina kromě Karlovarského kraje, který má klesající tendenci, stagnuje.

Bude opravdu velmi zajímavé, jak se tento trend studia bude vyvíjet do budoucna. Zda se zvýší počet mužů – studentů. Počet studujících se bude také vyvíjet. Je jen otázkou času, zda směrem nahoru či dolů.

**SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**

- [1] ADAMEC, Petr a Kryštof, David, 2011. Univerzity třetího věku na vysokých školách. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky. ISBN 978-80-210-5640-4.
- [2] BARTÁK, Jan, 2007. Profesionální vzdělávání dospělých. Praha: Portál. ISBN 978-80-86723-34-1.
- [3] BENEŠ, Milan, 2008. Andragogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [4] BOČKOVÁ, Lenka, Šárka HASTRMANOVÁ, Egle Havrdová, 2011. 50+Aktivně: Fakta, inspirace a rady do druhé poloviny života. Praha: Amos. ISBN: 978-80-904453-2-4.
- [5] ČABALOVÁ, Dagmar, 2011. Pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [6] DANEK, Ján, 2007. Výchova jako spása života teória a prax. Trnava: Michal Vaško-Vydavateľstvo. ISBN 978-80-89220-72-4.
- [7] DANIELS, Harry a Hugh PORTER a Jill Porter, 2009. Educational Theories, Cultures and Learning: A Critical Perspective. Abington: Routledge. ISBN 13: 978-0-415-49118-1.
- [8] DISMAN, Miroslav, 2006. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.
- [9] DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar, 2012. Kvalita života seniorů v domovech pro seniory. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4138-3.
- [10] GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, 2013. Výzkumné metody v pedagogické praxi. Praha: Grada. ISBN 978-80247-3922-9.
- [11] HAŠKOVCOVÁ, Helena, 1990. Fenomén stáří. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.
- [12] HENDL, Jan, 2008. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- [13] HLADÍLEK, Miroslav, 2009. Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých. Praha: Ujak. ISBN 978-80-86723-75-4.
- [14] JŮVA, Vladimír, 1977. Pedagogika jako věda. Univerzita J. E. Purkyně

- [15] KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ, 2008. Motivační prvky při práci se seniory. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2169-9.
- [16] KOLÁŘ, Zdeněk, 2012. Výkladový slovník z pedagogiky. 583 vybraných hesel. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.
- [17] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2011. Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie. Možnosti, které čekají. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3604-4.
- [18] MUŽÍK, Jaroslav, 2005. Didaktika vzdělávání dospělých. Plzeň: Fraus. ISBN 80-7238-220-9.
- [19] NOVÁK, Miroslav, 2011. Úvod do studia politiky. Praha: Slon. ISBN 978-807419-052-0.
- [20] PACOVSKÝ, Vladimír, 1997. Proti věku není léku? Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-486-1.
- [21] PRŮCHA, Jan, 2006. Srovnávací pedagogika. Praha: Portál. ISBN 80-7367-155-7.
- [22] PRŮCHA, Jan, 2009. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [23] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA, 2012. Andragogický slovník. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3960-1.
- [24] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ, 2012. Sociologie stáří a senior. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3850-5.
- [25] ŠERÁK, Michal, 2009. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [26] ŠTILEC, Miroslav, 2004. Program aktivního stylu života pro seniory. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2170-5.
- [27] VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ, 2011. Pedagogika pro učitele. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.
- [28] VÁŇOVÁ, Miroslava, 2009. Srovnávací pedagogika. Praha: UJAK. ISBN 978-80-86723-68-6.
- [29] VÁŇOVÁ, Miroslava, 2003. Srovnávací pedagogika. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského

- [30] VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti. Brno: Masarykova univerzita, mezinárodní politologický ústav. ISBN 978-80-210-4627-6.
- [31] VODÁKOVÁ, Alena a Miroslav PETRUSEK, 1996. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.
- [32] VYMĚTAL, Jan, 2004. Obecná psychoterapie. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-0723-5.
- [33] WAGNER, Jaroslav, 2009. Měření výkonnosti. Jak měřit, vyhodnocovat a využívat informace o podnikové výkonnosti. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2924-4.
- [34] WANG, Victor, 2011. Assessing and Evaluating Adult Learning in Career and Technical Education. Hershey: IGI Global. ISBN 978-1-61520-745-9.

**INTERNETOVÉ ZDROJE**

- [35] Univerzita třetího věku. UTB: Univerzita třetího věku ve Zlíně [online]. 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/chci-studovat/univerzita-trethoveku?lang=1,%20http://www.utb.cz/chci-studovat/podminky-studia>
- [36] Univerzita Karlova Praha [online]. 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-8.html>
- [37] Vysoké učení technické v Brně [online]. 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.vutbr.cz/studium/celozivotni-vzdelani>
- [38] Masarykova univerzita v Brně [online]. 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.muni.cz/study/lifelong>
- [39] Západočeská univerzita v Plzni [online]. 2013. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.zcu.cz/pracoviste/ucv/>
- [40] Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [online]. 2012. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://czv.jcu.cz/cs>
- [41] Univerzita Palackého Olomouc [online] 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://u3v.upol.cz/>
- [42] Univerzita Jana Evangelisty Purkyně [online]. 2008. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.ujep.cz/cz/podle-uzivatele/pro-uchazece/jine-formy-studia/univerzita-tretho-veku.html> lang=1,%20http://www.utb.cz/chci-studovat/podminky-studia
- [43] Slezská univerzita v Opavě [online]. 2011. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.slu.cz/fpf/cz/czv>
- [44] Technická univerzita Liberec [online]. 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.cdv.tul.cz/mod/resource/view.php?id=3>
- [45] Vysoká škola Karlovy Vary [online]. 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.vskv.cz/o-skole/univerzita-tretho-veku/>
- [46] Vysoká škola polytechnická Jihlava 2013. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://u3v.vspj.cz/obecne-informace>
- [47] České vysoké učení technické v Praze [online]. 2014. [cit.2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.cvut.cz/celozivotni-vzdelavani>

**SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK**

A3V	Akademie třetího věku
AIUTA	Association Internationale des Universités du Troisieme Age
AU3V	Asociace univerzit třetího věku
ČR	Česká republika
IT	Informační technologie
U3V	Univerzita třetího věku
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UTB	Univerzita Tomáše Bati
UVČ	Univerzita volného času

## SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1- Kraje České republiky .....	34
-------------------------------------	----



**SEZNAM GRAFŮ**

Graf č. 1: Komparace krajů podle zájmů o studijní obory .....	str. 35
Graf č. 2: Nejžádanější obory ve Zlínském kraji.....	str. 36
Graf č. 3 Nejžádanější obory v Jihomoravském kraji.....	str. 36
Graf č. 4 Nejžádanější obory v Olomouckém kraji.....	str. 36
Graf č. 5 Nejžádanější obory v Moravskoslezském kraji.....	str. 37
Graf č. 6 Nejžádanější obory v kraji Vysočina.....	str. 37
Graf č. 7 Nejžádanější obory v Pardubickém kraji.....	str. 38
Graf č. 8 Nejžádanější obory v Libereckém kraji.....	str. 38
Graf č. 9 Nejžádanější obory v Královéhradeckém kraji.....	str. 39
Graf č. 10 Nejžádanější obory v Karlovarském kraji.....	str. 39
Graf č. 11 Nejžádanější obory v Ústeckém kraji.....	str. 40
Graf č. 12 Nejžádanější obory v Středočeském kraji.....	str. 40
Graf č. 13 Nejžádanější obory v Jihočeském kraji.....	str. 41
Graf č. 14 Nejžádanější obory v Praze .....	str. 41
Graf č. 15 Nejžádanější obory v Plzeňském kraji.....	str. 42
Graf č. 16 Komparace krajů podle pohlaví studentů.....	str. 43
Graf č. 17 Komparace krajů podle zájmu studentů.....	str. 45
Graf č. 18 Komparace věku studentů – mužů.....	str. 47
Graf č. 19 Komparace věku studentů – žen.....	str. 48

## SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Výzkumný soubor.....	str. 33
-----------------------------------	---------

## DOTAZNÍK

Dobrý den paní Nováková,

jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci mé bakalářské práce se zabývám univerzitami třetího věku v jednotlivých krajích České Republiky. Tímto bych Vás chtěla požádat, o poskytnutí několika základních údajů právě o Vaší U3V.

V příloze zasilám malý pěti otázkový dotazník, který Vám nezabere více, jak dvě minuty času.

Mnohokrát Vám děkuji za čas strávený jak čtením tohoto emailu, tak i vyplňováním dotazníku.

1. Jaký je průměrný věk studujících mužů na vaší U3V?

- Méně než 50 let
- 50 – 60 let
- 60-70
- Více než 70 let

2. Jaký je průměrný věk studujících žen na vaší U3V?

- Méně než 50 let
- 50 – 60 let
- 60-70
- Více než 70 let

3. Je na vaší U3V převaha studujících žen či mužů?

- Převaha žen
- Převaha mužů
- Uveďte procentuální rozdíl

4. Vyberte prosím nejžádanější studijní obory na vaší U3V

- IT

- Jazykové kurzy
- Historie
- Sociologie
- Zdraví
- Sport
- Literatura – umění
- Marketing – ekonomie
- V případě oboru, která zde není uvedeno, napište název:

5. Stoupá zájem o studium?

- Ano, zájem je větší
- Ne, zájem klesá
- Zájem stagnuje

6. Studium je financováno

- Ze státních zdrojů (studenti hradí pouze zápisné)
- Studium je soukromé (studenti hradí školné)